

EL DEBAT DINS L'INDEPENDENTISME

La culpa és nostra

Jordi Graupera

Per a Jordi Graupera, el que ha fallat en el si de l'independentisme són els "que produeixen el pensament polític a Catalunya", els que han "acceptat o no han estat prou forts per desmuntar la distorsió del llenguatge, les ambigüitats, els eufemismes". Il·lustració: César Cromit

They will construct your sentences for you - even think your thoughts for you, to a certain extent - and at need they will perform the important service of partially concealing your meaning even from yourself. It is at this point that the special connection between politics and the debasement of language becomes clear. (...) This invasion of one's mind by ready-made phrases can only be prevented if one is constantly on guard against them, and every such phrase anaesthetizes a portion of one's brain.

George Orwell, 1946 (Politics and the English Language)

El principal problema del pensament polític a Catalunya és que no existeix. Hi ha com uns sorolls, que recorden l'existència d'una cosa similar al pensament i a la política, però en són una mala còpia, que no busca ni tan sols la versemblança. Exactament com passa amb els mercats medievals de cap de setmana: tothom sap que és un simulacre, hi participa per mirar d'imaginar-se una cosa més autèntica, però ningú no té l'esperança que sigui real en cap sentit mínimament convencional. Això sí: en l'evocació hi ha el record d'alguna cosa valuosa que s'ha perdut. L'absència de pensament polític fa impossible discutir seriosament cap dels conceptes que la premsa i els polítics tenen de moneda corrent. Ni tan sols per

criticar-los. Fer-ho seria com anar al mercat medieval de Vic i mirar de convèncer un senyor de Manlleu que hem d'abolir el dret de cuixa. Ampliar la base, desbordament democràtic, confrontació intel·ligent, canvi de cicle, etc, etc. Tot això no significa res. Aquesta és la seva virtut i el seu valor com a moneda corrent.

Un dels problemes d'aquests eufemismes és que, per alliberar-te'n, t'obligues a pensar com un històric. Haver de parlar clar i de separar-te d'aquestes expressions i el seu contingut ambigu i trampós et porta a afirmar amb vehemència idees estridents. Idees que acaben sent tan inequívokes com poc matisades. Ho fas a consciència per enviar un doble missatge: que no comparteixes el contingut de l'eufemisme en qüestió i que no estàs disposat a negociar amb els que hi trafiquen. És com un cop de puny sobre la taula, que es fa per evitar un cop de puny a la mandíbula. És un acte de violència intel·lectual que serveix per protegir les conviccions no-negotiables del teu sentit de la justícia, però també per defensar la idea mateixa que existeixen conviccions no-negotiables en tot sentit de la justícia que mereixi tal nom. Et fa sentir en una historieta moral del Far West, atrinxerat amb els altres sis magnífics. Et torna marginal, suïcida i moralitzant fins al ridícul. Esclar que l'alternativa és cedir i tornar-se idiota, també en el sentit grec clàssic: algú totalment indiferent a la sort que corrin els afers públics de la comunitat mentre les coses li vagin prou bé personalment. Al final del camí et trobes convertit en un eriçó amb les punxes alçades amb l'únic objectiu de preservar la salut mental i el mínim instint polític racional.

Eufemismes buits de significat

Poso l'exemple d'ampliar la base —no perquè sigui el pitjor, sinó perquè és el que sembla més raonable. És un d'aquests eufemismes que has de definir abans de poder criticar perquè estrictament no vol dir res. És una evocació, una manera d'evitar dir el que es pensa i així, a la llarga, que l'expressió t'estalviï pensar. En teoria vol dir que hi hagi més gent que vulgui la independència que no pas ara. Qui pot estar en contra de tenir més suport a la seva proposta política? Però no diu: convèncer la gent que no vol la independència que li convé voler-la, o que és just que l'accepti encara no que la desitgi, o que si no l'accepta en patirà les conseqüències, o que és més bo defensar-la que votar-hi en contra, o que l'ha d'acceptar per diners, o per por a una mort violenta. No parla de persuadir, coaccionar, amenaçar o incentivar. No concreta. ¿Hem de fer por o hem de ser inofensius? ¿Hem de resistir en les nostres conviccions i demostrar que hi anem amb tot el que tenim o hem d'enviar el senyal que estem disposats a negociar-ho tot? ¿Estem donant poder de veto a qui encara no vol la independència o, a l'inrevés, estem convertint-nos en un poder de veto que ho bloquejarà tot fins que no aconseguim els nostres objectius mínims? ¿Què fem, mentrestant? ¿Hem d'anar acceptant tot el que vagi passant o en algun moment el cost de no ampliar és més digerible que el de no fer res? L'eufemisme només parla d'ampliar com qui parla de ploure, que no té subjecte. És un verb que allibera els que l'usen de cap feina concreta i que es pot invocar com un conjur davant de qualsevol acció —o de la seva contrària.

Al final vol dir una estratègia electoral d'un partit independentista, ERC en el cas que ens ocupa, que consisteix a fer servir les idees, gestos i estètiques dels seus adversaris com si

fossin les seves, per mirar de generar identificació i que els votin. Parlar castellà més sovint, denunciar el nacionalisme dels altres independentistes (vs un republicanisme que tampoc no vol dir res), naturalitzar el nacionalisme d'esquerres espanyol, garantir l'estabilitat del govern de l'Estat, i dir coses com que els independentistes de dretes volen l'emancipació nacional per 'preservar els seus privilegis'—un clixé lobotomitzant. En allò més tràgic, implica acatar allò que fins a l'enaltiment d'aquesta estratègia era titllat d'abús autoritari. I acatar-ho perquè la relació de forces no permet guanyar, és a dir, perquè no hem ampliat encara. ¿Quin valor tenen les paraules si s'ha renunciat a totes les grans afirmacions d'uns mesos enrere? Cap. En resum, ampliar la base vol dir no-fer-la-independència a canvi d'aconseguir el suport d'aquells que no volen la independència. Vol dir governar en nom d'una centralitat que evita —oculta— el conflicte. Vol dir rebutjar que l'actual "base" pugui fer res per defensar les seves idees no-negociables. Vol dir, això és, negar la base. Empetir-la fins a la inoperància. Així, es nega que el conflicte sigui de naturalesa nacional i es pretén comprar l'electorat contrari a la independència argüint que es tracta només del desplegament de determinades partides pressupostàries sobre determinades àrees de la gestió de béns i serveis públics. Se li nega al contrari a la independència la seva agència com a ésser moral i polític, amb dret a defensar la seva identificació nacional. S'envia el senyal que les pròpies conviccions no tenen cap importància perquè totes són negociables i reduïbles a un pretext. I pel mateix motiu, que també les dels altres són susceptibles d'una subhasta a la menuda.

El paràgraf anterior és feixuc de llegir (i d'escriure) perquè demana de concretar una sèrie de coses que en realitat són com un debat entre monjos dominics al segle XIII —una escolàstica per a iniciats. La lògica perversa del simulacre ara m'hauria de dur a compensar la crítica tot matisant-te algunes bondats, de l'"estratègia de fons". Que en el món sindical, o en el món universitari, o en el món de la premsa hi ha aquestes o aquelles "correlacions de forces" (un altre clixé que ja només ennuvola el pensament, com es veu en el fet que desplegada en rigor lògic, previndria el senyor de Manlleu del mercat medieval de Vic de comprar llonganissa fins que no millori la correlació de forces). Em tocaria dir, en fi, que és clar que és desitjable pensar que ens cal treballar en bla bla bla... Atrapat en la teranyina llefiscosa de l'eufemisme, l'expressió —ampliar la base— estaria pensant per mi, embotint el cervell de no-res.

Ara hauria de desfer també la paraula "base" en l'eufemisme: tan impersonal, tan totalitzant, tan buida de contingut que és en realitat una negació. És la suma de gent sense rostre, sense interessos, sense vida. Un mur de formigó que prohibeix mirar dins del país viu, aviam quin és el tema de conversa, quina la disputa, quins els acords. És un mot d'ordre pensat per mantenir tothom quiet fins que ni hagi un "tot," una "base" a punt: un moment indefinit, esotèric, milenarista. Impossible de concretar. Em veuria obligat a assenyalar que és una paraula que serveix, per davant de qualsevol altra cosa, per no pensar en allò que no és la base, és a dir, en el lideratge. Assenyalant una suposada carència en la base s'exonera la carència del vèrtex. Però tot això és tan insignificant com l'eufemisme mateix: ser l'adversari dialèctic del no-res no et converteix en alguna cosa, sinó en un altre no-res.

Quin valor tenen les paraules si s'ha renunciat a totes les grans afirmacions d'uns mesos enrere? Cap. La hipèrbole acaba essent l'única veritat disponible perquè és l'única que permet pensar. Permet, sobretot, oposar-se a la muntanya de clixés gastats que mantenen la població segrestada dins d'un mercat medieval fictici

Aquest és el punt: em resta només defensar idees que clarament diguin que no vull tenir aquesta conversa. Perquè altrament el sistema polític que ens domina ens envileix cada vegada que negociem amb la mentida. Per exemple: per sortir d'aquesta conversa, vull defensar que la presència d'una meitat de l'electorat català que no s'ha manifestat a favor de la independència és un bé a preservar, perquè, a diferència de tots els antecedents històrics, la seva presència dificulta que l'Estat operi amb violència contra la població. Que en comptes de ser la carn de canó que sempre ha semblat que l'Estat volia que fossin, són en realitat escuts humans que eviten que ens bombardegin. Per què? Perquè són indistingibles d'un català autoconscient. És una hipèrbole que com totes les exageracions conté una veritat, però que busca sobretot espolsar-se la idea que hem d'ampliar cap base. I que vol il·luminar que hi ha moltes coses que ara mateix es podrien fer que no tractarien ni els uns ni els altres com la carn fresca d'un mercat de falses persuasions. Que ja som prou per defensar allò que és innegociable i que el senyor de Manlleu pot comprar llonganissa tranquil. I que és defensant allò innegociable que hom pot plantejar-se d'arribar acords amb els que pensen diferent —acords, i no subhastes. La mena d'acords que respecten les seves vides i les seves identitats. ¿O és que algú es pot creure que hom es prendrà seriosament la veritat moral i política d'un adversari si no és capaç de prendre's la seva veritat igual de seriosament? El principi del respecte és el respecte d'un mateix. Etcètera, etcètera: tot això són bàsics. La hipèrbole acaba essent l'única veritat disponible perquè és l'única que permet pensar. Permet, sobretot, oposar-se a la muntanya de clixés gastats que mantenen la població segrestada dins d'un mercat medieval fictici.

Què va fallar l'any 2017?

Com es veu, l'objecte d'aquest article no és discutir sobre l'ampliació de la base, ni atacar ERC. No crec que hi hagi cap diferència entre el que fa ERC amb l'ampliació de la base i el que fa JxC amb el "desbordament democràtic" o la CUP amb el "canvi de cicle". Tampoc no vol dir res, com no vol dir res la paraula "procés". L'objecte d'aquest article és respondre a la pregunta, ¿què va fallar el 2017 i què hem de fer diferent per fer la independència?, que és la pregunta que se m'ha encarregat. I aquesta és la resposta: vam fallar nosaltres. Nosaltres, els autors d'aquests articles. Nosaltres, els que produïm el pensament polític a Catalunya. Nosaltres, els que hem acceptat o no hem estat prou forts per desmuntar la distorsió del llenguatge, les ambigüitats, els eufemismes. Hem permès o no hem sabut evitar les victòries electorals que mantienien els mercaders venent les seves mercaderies caducades, tan caducades com les meves crítiques als conceptes concrets d'aquest article. Perquè res no pot durar si està fet de materials falsos —ni tan sols la crítica.

Mai hi va haver a Catalunya una reunió, ni una sola, entre representants, que es plantegés què s'havia de fer si guanyava la independència en un referèndum amb totes les virtuts que el més exigent dels inquisidors pugui imaginar. Això ho sabem tots. Ho podíem sospitar abans del primer d'Octubre del 2017 però vam acceptar la premissa que hi havia coses que no es podien saber —o directament, hi ha qui va comprar l'estratègia de fons: mentir, simular, per ampliar la base via un intent referendari. També hi va haver qui va pensar que la realitat sòlida i concreta d'un referèndum faria que la classe política més cínica s'estavellés contra els seus eufemismes i la llibertat s'obriria camí com la llum en una esclatxa. Jo era d'aquests i per això vaig promoure el referèndum amb totes les paraules que vaig trobar. En tots els casos, però, i malgrat les evidents jerarquies morals que hi ha entre fer la viu-viu i fracassar, vam fallar en la nostra feina de dir la màxima veritat disponible. De dir-la de la manera més concreta possible, i d'evitar l'expansió d'eufemismes i mentides. I sí, la degradació de la classe política és a la vista de tothom com els trucs d'un pallasso vell i trist. Però no ha estat suficient per construir un món de paraules netes i clares i honestes. Vam fallar a l'hora de produir un pensament polític independent de l'acció política i les estratègies electorals immediates i encabat no hi vam ser a temps de dir una veritat que fos reconeixible fora de la mentida. Van fallar els que van protegir els polítics perquè es van convèncer que la seva feina significava alguna cosa, atès que les paraules no significaven res. I vam fallar també els que esperàvem que del xoc amb la realitat en sortiria un desig de dir les coses pel seu nom. No vam protegir el nostre baluard, que eren les paraules que es feien servir per construir realitats. No vam protegir prou bé la sinceritat, la voluntat de ser genuïns. I és això el que ha fet perdre la confiança en la política, en les institucions, i entre els votants. Tothom s'ha resguardat en una ficció o una altra perquè és l'únic lloc on sembla possible sobreviure.

Els casos del periodisme i del món editorial potser siguin els més transparents. No trobareu ni un sol periodista a Catalunya que no senti que treballa en va. Que es veu forçat a prendre's seriosament uns actors i uns discursos que són on són i diuen el que diuen justament perquè no es prenen res seriosament. Que la política s'ha convertit en un mecanisme de banalització del més sagrat i que el periodisme és l'ofici de donar os a tot d'animals d'invertebrats. Presentar les absències com la prova d'una presència. Fer passar un tros de blandibllú pels maons d'un dic de contenció, o una frase inconexa per un poema dèlfic, penetrant com la profecia d'un oracle, o un pollastre sense cap esquitxant les parets de la cripta dels reis per una estratègia astuta —amb una columna d'opinió al costat, que en destaca les similituds, i qui sap si influències, amb l'obra de Jackson Pollock. A l'altre extrem de la lletra impresa, els editors més espavilats del país publiquen llibres sencers que no expliquen cap fet del món, cap cosa prou a la vista per ser discutida i refutada. Relats fantasiosos sobre el moment revelador que tothom espera o cròniques sentimentals de la fragilitat dels polítics represaliats. Només cerquen dibuixar a terra el límits d'allò discutible, construir amb sentiments de solidaritat i reverència un seguit de tòtems que desviïn la mirada lluny dels tabús. Tema a banda és l'acadèmia, però no crec que pugui dir-ne res, del seu llenguatge balmat, que no digués ja Orwell a l'assaig que cito a l'obertura d'aquest article.

En el límit, es tracta d'assenyalar una violència —la de la presó, la de l'exili, la de la memòria familiar, la del segle XX— com un horitzó de referències ineludible. Desviar la

mirada lluny del fet incontrovertible que la violència entre catalans i amb l'Estat ha estat tan inexistent, en contrast amb qualsevol altre moment històric triat a l'atzar, que és clarament el fet novedós del nostre temps. Però aquest horitzó de violència permet a tothom fugir al racó més cínic del seu caràcter, on tot es justifica per contrast: tot suma, fins i tot la baixesa, fins i tot la covardia, quan el contrast és el no-res o la mort. El món editorial convoca l'olor de cadàver de la cultura catalana per justificar que qualsevol moviment en sigui un remei. Hem acabat exigint la promoció de productes de baixa qualitat per tal de fer sobreviure la cultura. En diem cultura popular per amagar-nos rere "la base," per apel·lar als intestins, per deixar en evidència que tota aspiració audaç, alliberada o valenta és, per definició, elitista i excloent, i està destinada al fracàs —a la mort— perquè no amplia la base, ni desborda democràticament, ni confronta intel·ligentment la correlació de forces en aquest canvi de cicle. L'espectacle fa un fàstic ineludible, tothom dissimulant-se els interessos més descarnats, o les limitacions més penoses, amb disfresses infantils de país de fades força talles massa petites per amagar res.

Vam fallar a l'hora de produir un pensament polític independent de l'acció política i les estratègies electorals immediates i després no hi vam ser a temps de dir una veritat que fos reconeixible fora de la mentida

És exactament i literalment això el que vam permetre o no vam saber evitar: la degradació de la llengua política, la llengua que serveix per dir una veritat que tingui conseqüències. La base no va fallar, és de les poques coses que no van fallar ni fallarà, però de totes les coses que van fallar, que són moltes, i que no m'hi caben en aquest article, la que era la nostra responsabilitat és major. Aboca als que ho vau permetre a consciència, per les raons que siguin, a ser comentaristes escolàstics de paraules que no signifiquen res, a passejar-vos per un mercat medieval disfressats de pregoners fent veure que us preneu seriosament el que dieu. Els que no ho vam saber evitar i vam flirtejar encara massa amb l'esperança que una bola de neu faria emergir una veritat sòbria i ben dita, se'ns empeny a gesticular històricament en un racó de l'esfera pública, amb els ulls injectats en sang i el cor bategant amb un desig inconcret de llibertat —tornant-nos bojós per no parar bojós.

Si volem que les coses no tornin a passar igual o que cada cop tot sigui pitjor hem de començar per deixar de traficar amb les paraules que inventen els oportunistes per evitar que pensem. Hem de deixar de convertir en moneda corrent els eufemismes que no signifiquen res: cadascú els de la seva parròquia, si és que en té. Perquè tal i com estan les coses, i tal i com hem normalitzat totes les excuses dels polítics, la principal irresponsabilitat del pensament català dels darrers anys ha estat deixar els catalans atrapats en una tria impossible entre la negociació d'ells mateixos i la violència. Una violència que s'ha convertit en l'única llei fonamental de la vida pública que tothom reconeix com a vàlida. Aquest és l'espai que hem creat amb els eufemismes. Una ficció absurda, que no té cap connexió amb la realitat, que és impossible de concretar o de negar, i que abandona els catalans a la impossibilitat de parlar amb sentit, és a dir, de pensar lliurement, és a dir, de

ser lliures amb conseqüències.

Jordi Graupera

Jordi Graupera és doctor en filosofia política per la New School for Social Research de Nova York. Ha estat investigador a la Universitat de Princeton i professor adjunt de pensament social al departament de Liberal Arts de la Universitat de Nova York. També ha exercit de professor d'història de l'arquitectura i de teoria del disseny a la Parson's School of Design i professor d'Antropologia i Filosofia Política al Saint Francis College de Brooklyn. En la seva recerca, ha explorat les contradiccions dels Estats liberals a l'hora d'encarar disputes de fons sobre la naturalesa humana. Col·labora en diversos mitjans de comunicació i ha treballat com a articulista, corresponsal, tertulià i comentarista a Catalunya Ràdio, Com Ràdio, El Mundo, L'Avui, La Vanguardia, Público, RAC 1, SER, Diari Ara, El Periódico, Crític o El Nacional, entre d'altres. És l'impulsor del moviment Primàries Catalunya, que reivindica la configuració d'una llista electoral unitària i oberta dins de l'independentisme amb l'objectiu de fer efectiu el mandat de l'1 d'octubre. L'any 2019, va ser candidat a l'alcaldia de Barcelona a les eleccions municipals amb la candidatura Barcelona és capital-Primàries. És autor de diversos llibres d'assaig, entre els quals *La supèrbia* (Fragmenta, 2020).